

BALTIC RESEARCH INSTITUTE
OF TRANSFORMATION ECONOMIC AREA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
**FROM THE BALTIC TO THE BLACK SEA:
THE FORMATION OF MODERN ECONOMIC AREA**

August 19th, 2017

Proceedings of the Conference

**Riga
2017**

Organising Committee

Meelis Kitsing	Associate Professor, Dr. of Economics, Head of Centre for Free Economic Thought, Baltic Research Institute of Transformation Economic Area, Riga, Latvia;
Bernd Süßmuth	Professor, Dr. of Economics, Head of Institute of Empirical Economic Research;
Bogoyavlenska Yuliya	PhD, Assistant Professor in Economy, Department of Personnel Management and Labour Economics Zhytomyr State Technological University, Ukraine;
Andrzej Pawlik	dr. hab., Professor Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, State University of Jan Kochanowski, Poland;
Ekaterine Natsvlishvili	Associate Professor, Dr. of Economics, Faculty of Business, Consultant of VET Project, National Center of Educational Quality Enhancement, Sulkhvan-Saba Orbeliani Teaching University, Tbilisi, Georgia;
Galina Ulian	Professor, Dr. of Economics, Dean of Faculty of Economic Sciences, State University of Moldova;
Jan Žukovskis	Associate Prof., Dr. of Economics, Head of Business and Rural Development Management Institute, Aleksandras Stulginskis University, Kaunas, Lithuania;
Shaposhnykov Kostyantyn	Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine;
Yuliana Dragalin	PhD, Dr. of Economics, Associate Professor, Dean of Faculty of Economic Sciences, Free International University, Moldova;
Olga Chwiej	Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland.ternational University, Moldova.

International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area: Conference Proceedings, August 19th, 2017. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 196 pages.

Ковтуненко К. В. СТРАТЕГІЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ	106
Мандич О. В., Науменко А. О., Науменко І. В. СТРАТЕГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	109

MODERN FEATURES OF AREAS AND CROSS-BORDER COOPERATION

Давиденко І. В. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В МІСТІ ОДЕСА.....	112
---	-----

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND CURRENT ENVIRONMENTAL ISSUES

Гавришок Б. Б., Сивий М. Я. РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ТА ГОСПОДАРСЬКА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ГРНИЧО-ПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТР	115
Гуцуляк Ю. Д., Нестеренко Г. Б. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ У РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ.....	118

DEMOGRAPHIC, SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS IN A GLOBALIZED MARKET WORK

Vogush L. G. PROBLEMS OF FUNCTIONING OF BASIC CULTURAL AND ENTERTAINMENT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE	121
Гльєнко А. В. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	124
Kalnytska M. A. COMPARATIVE SOCIAL POLICY IN UKRAINE AND JAPAN AS A FACTOR IN THE EMERGENCE OF AN INNOVATIVE ECONOMY	127
Фролова О. Г. ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У СОЦІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ І ПОЛІТИЦІ Й ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ І МОДЕЛЮВАННЯ.....	130

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL CHARACTERISTICS AND GLOBAL TRENDS

Витренко Е. В. МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ КАЛЬКУЛИРОВАНИЯ	134
Закревська О. Ю., Галак К. І. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ІЗ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ БІЗНЕСУ	137
Кияшко О. М. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	139

ENVIRONMENTAL ECONOMICS AND CURRENT ENVIRONMENTAL ISSUES

Гавришок Б. Б., к. геогр. н., викладач,
Сивий М. Я., д. геогр. н., професор,
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ТА ГОСПОДАРСЬКА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ГІРНИЧО-ПРОМИСЛОВИХ ТЕРИТОРІЙ ПОДІЛЬСЬКИХ ТОВТР

Станом на 2015 р. в межах Товтрового пасма на території Тернопільської області діяли 10 кар'єрів, з яких 8 кам'яних: Гаї-Розтоцький, Дітківецький, Старозбараський, Максимівський, Галушинецький, Полупанівський, Новосілківський, Городницький і 2 піщаних: Чернихівецький та Дубовецький. На досліджуваній території є ще кілька десятків закинутих кар'єрів різної величини, які розміщені по всій протяжності пасма.

Розподіл земель, трансформованих гірничопромисловими розробками в межах території дослідження нерівномірний. Для виявлення геопросторових закономірностей їх поширення нами проаналізовано їх частку в структурі землекористування адміністративних. Максимальну концентрацію (2,1–2,5%) земель, трансформованих гірничопромисловими розробками, виявлено на території Доброводівської та Гаї-Розтоцької, дещо нижчу (1,1–2,0%) в межах Киданецької, Чистилівської і Галушинецької сільських рад. Значна їх частка (0,6–1%) присутня у структурі земельного фонду Старозбараської, Ігровицької, Дубівецької, Великоглибочанської, Івачеводолішнівської, Новосілківської, Староскалатської сільських рад. Усі вони розташовані в межах Товтрової гряди. Близько 0,5% в структурі земель займають гірничопромислові території в селах Остап'є, Городниця, Вікно, Чернихівці, Кам'янки [1].

З точки зору екологічної ситуації в регіоні, особливої уваги заслуговують саме закинуті гірничопромислові розробки. Вони сильно відрізняються між собою як за розмірами, так і за сучасним станом. Найбільші з-поміж них є у Великому Глибочку, Доброводах, Остап'єму (г. Дзюрава скала) та ін. Якщо перший з них перебуває у задовільному стані й широко вивчається археологами і геологами-четвертинниками, то 2 інші місцеве населення активно закидає сміттям. Цей безконтрольний процес фактично унеможливує їх використання в наукових та рекреаційно-туристичних цілях. В окремих дрібних кар'єрах відбулася природна рекультивация. Так кар'єр в околицях с. Жеребки, що з заходу прилягає до лісового урочища «ім. З. Довбенки», практично повністю заріс лісом. Окремі дерева поселились як на стінці, так і на дні. Аналогічна ситуація поблизу с. Саджівки. Тамтешній кар'єр невеликих розмірів і розроблявся наприкінці 80-их рр. Зараз в ньому спостерігається експансія сосни.

Закинуті кар'єри, позбавлені сміття, можуть використовуватись як відслонення товтрових вапняків у наукових цілях чи як атракційні об'єкти у

туризмі. На цих об'єктах потрібне лише укріплення стінок з метою уникнення зсувів. Такими є кар'єри в околицях с. Вікно (на г. Гостра, Вавренчиха, «Старий кар'єр»), кар'єри на г. Зубова, г. Лань (в околицях м. Збараж) та на Святій горі (с. Полупанівка). Останній дещо засмічений, але поки що це легко виправити.

Цікавими є також дрібні кар'єри-копанки, що періодично виникають на скелястих вершинах та стрімкому північно-західному макросхилі внаслідок епізодичного видобутку каменю місцевим населенням. Прикладом можуть служити розробки на г. Скала в околицях с. Оприлівці. Сліди давніх розробок помітні на схилі г. Замкова. Можна припустити, що камінь звідси брали ще для будівництва Старозбараської фортеці. К. Москалюк [3] зазначає наявність кустарних розробок вапняку на території ПЗ «Медобори» (гг. Пуща, Назарова). Ймовірно вхід у Довбушеву печеру в околицях с. Залужжя теж був відкритий і розширений внаслідок видобування каменю.

Низка авторів (Г. Денисик, К. Москалюк, С. Новицька) вважають абсолютно не виправданим використання земель Товтровою кряжу гірничо-видобувною промисловістю – освоєння мінерально-сировинних ресурсів пасма і постійне зростання видобутку корисних копалин. На наш погляд, з огляду на складну соціально-економічну ситуацію в регіоні закриття діючих кар'єрів є недоцільним, особливо враховуючи неможливість відтворення на їх місці природних геосистем. Варто ввести мораторій на відкриття нових розробок та здійснити рекультивацію земель закинутих кар'єрів.

Регіон дослідження характеризується відносно низьким техногенним навантаженням. За даними М. Сивого [5], у Збараському та Підволочиському районах показник техногенного навантаження становить 4-5 тис.т/км² і це найвищі показники в межах Тернопільської області. Саме на території цих районів у межах Товтр зосереджені діючі кар'єри з видобутку каменю будівельного, каменю для цукроварень, вапняків для вапна тощо (Галушинецький, Новосілівський, Полупанівський).

Екологічною проблемою рифової зони Подільських Товтр є не стільки видобуток вапняків, скільки відсутність будь-яких робіт із рекультивації закритих кар'єрів та схильність місцевого населення засипати їх різноманітним сміттям.

Процес рекультивації порушених земель поділяють на три етапи [4]: підготовчий, гірничо-технічний або інженерний та біологічний. Залежно від кінцевого використання виділяють такі напрямки рекультивації порушених земель: сільськогосподарський, лісгосподарський, водогосподарський, рекреаційний, санітарно-гігієнічний і будівельний.

Для Товтр у межах Тернопільської області найбільш оптимальними напрямками рекультивації є лісгосподарський та рекреаційний. Додаткового вивчення потребує можливість затоплення виїмок окремих кар'єрів з метою рекреації та риборозведення. Можливості їх використання під забудову обмежені через віддаленість від поселень та інфраструктури і небажаність створення нових промислових об'єктів на території потенційного екологічного коридору.

На території Подільських Товтр гірничими розробками розкриваються нетоксичні карбонатні породи, придатні для поселення окремих рослинних угруповань. Як зазначено вище, в закинутих кар'єрах регіону успішно поселяються як трав'яні рослини, так і окремі чагарники та дерева. Особливо активно проходить заростання відвалів розкритих порід, дещо повільніше –

заскладованого відсіву. Рослини успішно селяться навіть на дні й бортах кар'єрних виїмок.

Схожі дані наводяться в літературі. Так, О. Кагало зі співавторами [2] зазначають, що типовою ознакою рослинного покриву Поділля є його формування в умовах природних відслонень корінних порід. У такий спосіб утворюються різні типи рослинних угруповань, що пристосовані до екстремальних умов існування. На основі проведених спостережень, авторами зроблено висновок, що видовий склад рослинних угруповань в закинутих вапнякових кар'єрах є аналогічним складу корінних угруповань стрімких схилів південних експозицій, що формуються на природних відслоненнях карбонатних порід у регіоні. Така ситуація є важливою з огляду на загальні тенденції дегресії популяцій кальцефільно-петрофільних видів у природних оселешах. На нашу думку, подальші дослідження в цьому напрямку є актуальними з огляду на можливість здешевлення рекультивації.

Гірничо-технічний етап для потреб лісогосподарської рекультивації повинен передбачати виположення чи терасування бортів кар'єрів. В окремих випадках можливе засипання кар'єрних виїмок будівельним чи побутовим сміттям і покриття його зверху шаром розкривних порід. Це дозволить частково вирішити проблему утилізації відходів в регіоні.

Лісова рекультивація передбачає створення лісових насаджень на техногеннопоруйованих землях. Основними методами створення лісокультур на рекультивованих землях є сівба і садіння. Більшого поширення набув останній. Основна тенденція у відборі асортименту деревних рослин для лісової рекультивації повинна бути спрямована на використання видів місцевої флори, екологічно пристосованих до умов існування у певній ґрунтово-кліматичній зоні [4]. Лісогосподарська рекультивація закинутих кар'єрів в Товтрах дозволить вирішити проблему їх тотального засмічення і збільшить лісистість території регіону. При підборі порід для заліснення рекультивованих земель слід надавати перевагу таким оліготрофним породам як біла акація, сосна звичайна та сосна чорна. Висока продуктивність таких насаджень на кам'янистих малородючих ґрунтах підтверджується досвідом лісництва регіону.

Література:

1. Гавришок Б. Б. Особливості природокористування в Подільських Товтрах: Монографія / Б. Б. Гавришок, М. Я. Сивий. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – 260 с.
2. Кагало О. О. Антропогенні відслонення корінних порід як об'єкти охорони для збереження біорізноманітності / О. О. Кагало, Н. В. Скібіцька, І. О. Беднарська, О. О. Андрєєва, В. А. Колодій // Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Гримайлів, 21 – 23 травня 2008 р.). – Гримайлів-Тернопіль: Джура, 2008. – С. 110–116.
3. Москалюк К. Л. Гірничодобувне природокористування у межах Подільських Товтр / К. Л. Москалюк, В. П. Брусак // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – 2010. – Вип. 21. – С. 189–196.
4. Панас Р. М. Рекультивація земель: Навчальний посібник / Р. М. Панас. – Львів: Новий Світ, 2005. – 224.
5. Сивий М. Я. Мінеральні ресурси Поділля: конструктивно-географічний аналіз і синтез / М. Я. Сивий. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 654 с.